

לקוראים שלום,

בשנות ה-90 ביצעה קק"ל בעמק החולה, בשיתוף עם מינהל מקרקעי ישראל (כיום רמ"י) ומשרד החקלאות, את מפעל שיקום אדמות הכבול. מטרותיו העיקריות של המפעל היו: (א) מניעת זרימת מי הכבול עתירי החנקות לכנרת ומניעת נזק אקולוגי חמור למימיה ולסביבה באמצעות בניית חציץ הידרולוגי לרוחב מרכז עמק החולה והפניית מי הכבול להשקיית מטעים באמצעות מפעל המים זמר; (ב) שיפור הממשק החקלאי והקטנת קצב ההתייבשות והשקיעה של אדמות הכבול באמצעות שמירת מפלס גבוה של מי התהום והשקיה בקו-נועים; (ג) שיקום אקולוגי והשבת חלק מנופי הביצה הקדומים; (ד) פיתוח תיירות טבע המתבססת על צפרות והקמת אתר אגמון החולה-קק"ל.

בחלוף 20 שנה מביצוע המפעל, ניתן לומר בסיפוק, שמרבית מטרותיו הושגו במלואן: זרימת מי הכבול לכנרת נמצאת בבקרה מלאה (גם אם השתנתה במקצת ההבנה לגבי השפעת החולה על הכנרת), הוכפלה ההכנסה מגידולי השדה באדמות הכבול וקצב התייבשותן ושקיעתן פחת במידה רבה, באגמון וסביבותיו התפתחה מערכת אקולוגית מגוונת ועשירה, וגולת הכותרת בתחום תיירות הטבע, אגמון החולה-קק"ל הפך לאתר הצפרות הראשון במעלה בישראל ובעל הכרה בינלאומית. עם זאת, ממשק אדמות הכבול בעמק החולה נותר אתגר מורכב המחייב את תחזוקת אדמות הכבול, לרבות שמירה על מפלסי מי תהום גבוהים, קצירים של הצומח בשטחי הטבע והתיירות שסביב האגמון ולחימה במינים פולשים. פעולות התחזוקה, המלוות ומונחות על ידי מערך ניטור ומחקר, ואשר עלותן השנתית כשני מיליון ש"ח, מבוצעות על ידי קק"ל בשיתוף עם רשות המים והחקלאים.

כדי לחזק ולקבע את הממשק של אדמות הכבול בכל הקשור להקצאת מים לשטחי הכבול, נחתמה בשנת 2007, בין חקלאי עמק החולה והמדינה, "אמנת הכבול" אשר קבעה שהמדינה, באמצעות רשות המים, תקצה מדי שנה 17-22 מיליון קוב מים להשקיית גידולי השדה בשטחי הכבול (בין 600-800 קוב לדונם לכ-28,000 דונם) בהיטל הפקה של 5% מהיטל הפקה של מים עיליים לחקלאות. היה זה צעד משלים, שנועד להבטיח את שמירת הרטיבות של אדמות הכבול ברוב הזמן.

תיקון 27 א' לחוק המים אשר אושר לאחרונה ואשר מעלה בעשרות אחוזים את מחיר המים להשקיית אדמות הכבול, לכאורה בניגוד להסכמות בין המדינה לחקלאים, כפי שנקבעו באמנת הכבול, עלול להביא לצמצום גידולי השלחין ואף לנטישה של שטחי אדמות הכבול בשל חוסר כדאיות כלכלית. מצב חדש זה עלול להוריד לטמיון את השקעות המדינה וקק"ל במפעל שיקום אדמות הכבול. חובה לעשות כל מאמץ לשנותו.

אתגר נוסף עמו צריכים להתמודד בעלי העניין בניהול בר-קיימא בעמק החולה ובסביבות אגמון החולה: חקלאים, גופי תיירות, מועצות אזוריות, גופי שמירת טבע ואתר אגמון החולה-קק"ל הוא נושא הנזקים שגורמים העגורים לגידולי השדה בעמק החולה. מצד אחד, עשרות אלפי העגורים החולפים וחורפים בעמק החולה הפכו למשאב מרכזי לתיירות הצפרות, אך העלייה במספרי העגורים החורפים בעמק החולה מאלפים בודדים לפני הקמת אגמון החולה ועד ל-35,000 בשנים

White pelicans in Agamon HaHula (Photo: Yossi Eshbol).

שקנאים מצויים באגמון החולה (צילום: יוסי אשכול).

האחרונות, גם הגבירה את פוטנציאל הנזק שלהם לחקלאות. חייבים למצוא דרך למזער נזקים אלה. לשם כך, מתבצע מזה כ-20 שנה מיזם העגורים, אשר במסגרתו מגרשים את העגורים משדות המזרע ומוסיפים להם גרעיני תירס בשטחי האכלה שנקבעו לשם כך. המיזם, שעלותו הגיעה לשלושה מיליון ש"ח בשנה, הצליח ברמה המקצועית למנוע את נזקי העגורים, אך גיוס התקציב להפעלתו נתקל כל שנה בקשיים. החקלאים ואגמון החולה-קק"ל נושאים בעיקר הנטל ואילו משרדי הממשלה: החקלאות, הגנת הסביבה, תיירות והמשרד לפיתוח הנגב והגליל השתתפו בתקציב מיזם העגורים בצורה מזדמנת. מבלי שמשרדי הממשלה יאחדו כוחות בתמיכה קבועה במיזם חשוב זה הוא לא יהיה בר-קיימא. מן הראוי לציין, שמיזמים דומים בחו"ל מתוקצבים על ידי משרדי החקלאות והגנת הסביבה, כמו למשל, המיזם להגנה מנזקי האווזים הקנדיים המופעל בפארק Oak Hammock Marsh אשר במניטובה קנדה, עמו לאגמון החולה יש ברית פארקים תאומים.

אתגר נוסף הוא ההתמודדות עם שינויי האקלים המתבטאים בירידה בכמות המשקעים בצפון ישראל. מפלס הכנרת בירידה ואיכות המים של האגם הלאומי בסכנה. רשות המים מכינה מהלכים שונים כדי להתמודד עם מצב זה, כולל תכנית לתגבור כמות המים באגן הכנרת. אולם, בינתיים קיים מחסור קשה במים באגן הכנרת, דבר המשפיע גם על האיזון העדין בין צורכי החקלאות, התיירות, הטבע ושמירת הכנרת כמקור מים בר-קיימא.

המערכות האזוריות בגליל נסמכות על משרדי הממשלה וגם על קק"ל בכל הקשור בפיתוח מיזמים גדולים של תשתית. אולם, כאשר נדרש לבצע תחזוקה שוטפת של תשתיות אלו, ברוב המקרים, תמיכת השלטון המרכזי חסרה. לעתים, כמו במקרה של תיקון 27 לחוק המים, יש אף סתירה בין העקרונות שעמדו בבסיסה של אמנת הכבול עליה חתמו נציגי הממשלה לפני עשור, והתיקון האחרון בחוק המים. תפקידנו, אם כך, למצוא דרכים לרתום את גורמי הממשלה להשתתף באופן קבוע לא רק בפיתוח, אלא גם באחזקה של מיזמים בעלי חשיבות אזורית ולאומית, כדי שיהיו ברי-קיימא.

בברכת קריאה נעימה,

עמרי בונה

המדען הראשי בקק"ל

ועורך כתב העת

White storks in Agamon HaHula (Photo: Yossi Eshbol).

להקת חסידות לבנות באגמון החולה (צילום: יוסי אשכול).

